

გონივრულად დაცული კონკურენციისა და „ატომური ბალანსით“ ეკონომიკური რეგულირებისათვის

რევაზ ლორთქიფანიძე

სასწავლო უნივერსიტეტი გეომედი, თბილისი, 0114, საქართველო.

ელ. ფოსტა: revaz.lortkipanidze@geomedi.edu.ge

DOI: [10.56580/GEOMEDI0005](https://doi.org/10.56580/GEOMEDI0005)

რეზიუმე

წარმოდგენილმა კვლევამ აჩვენა, რომ შეერთებულ შტატებს აქვს საუკეთესო გამოცდილება კონკურენციის შეფასებისა და დაცვის საქმეში, მაგრამ, ეკონომიკური თეორიის კლასიკოსების დროებიდან დაწყებული, არსებობს ერთი არსებითი არასრულყოფილება სრულყოფილი კონკურენციის გაგებაში. შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს ბევრი კონკურენტის ოპერირება ბაზარზე, მაგრამ არა ძალიან ან უსაზღვროდ ბევრის, როგორც ფიქრობენ ტრადიციული „კლასიკური“ სპეციალისტები და ზოგიერთი ოფიციალური სტრუქტურები და პიროვნებებიც კი ნამდვილად სასწაულმოქმედ კონკურენციის ფენომენზე.

თანამედროვე გლობალურ განვითარებაში, პანდემიისა და გამწვავებული კონფლიქტების შემდეგ, თუ ჩვენ კვლავ არ გამოვასწორებთ ამ გაგებას, საბოლოოდ დავაზიანებთ დემოკრატიულ საფუძვლებსა და მეცნიერებატევად ბიზნესებს, საპირწონედ კი დიქტატორულ მონოპოლიებს გავუწევთ მნიშვნელოვან სამსახურს.

თუ ჩემი კვლევის პირველ წლებში ეფექტიანი კონკურენციის მთავარ დაბრკოლებად არაკეთილსინდისიერი მსხვილი ბიზნესი მიმაჩნდა, ახლა, ვფიქრობ, რომ არანაკლებ სერიოზული პრობლემაა პატიოსანი და ნიჭიერი მსხვილი მწარმოებლების ხელოვნური დანაწევრება.

განსაკუთრებით მეცნიერებატევადი ჯანდაცვის ეკონომიკისა და მანქანათმშენებლობის შესაძლებლობათა შესწავლის საფუძველზე, შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ მხოლოდ გონივრულად დაცული კონკურენტული გარემოს პირობებშია შესაძლებელი სახელმწიფო რეგულირებისა და თავისუფალი ბაზრის თვითრეგულირების ფაქტორების გონივრული კომბინირება.

ზემოგანხილული რეგულირებისა და თვითრეგულირების ფაქტორები, ჩვენი აზრით, არამონოპოლიურ წონასწორობაში უნდა მოქმედებდეს, ისევე, როგორც ელექტრონები და პროტონები ატომში. წინააღმდეგ შემთხვევაში, როგორც ისტორიიდან ვიგებთ, ვიღებთ სხვადასხვა დიქტატურებსა და დიდ დეპრესიას.

საკვანძო სიტყვები

სრულყოფილი კონკურენცია, სახელმწიფო რეგულირება, თავისუფალი ბაზრის თვითრეგულირება

შესავალი

როგორც მეცნიერ-ეკონომისტი, ყოველთვის ვგრძნობ პასუხისმგებლობას ვიბრძოლო ცხოვრების დონის ამაღლებისა და სიღარიბის შესაძლო აღმოფხვრისთვის. ჩვენ ვფიქრობთ, რომ, ეს შესაძლებელია მხოლოდ მაქსიმალურად მინიმალური უსამართლო კონკურენციის გლობალურ პირობებში.

კონკურენციის გააზრების შესახებ შესაძლოდ ზუსტი კრიტერიუმის დასადგენად, ეკონომიკურ-მათემატიკური ანალიზის საფუძველზე [6; 8; 9], ფიზიკაც კი გამოვიყენე და, კონკურენციის ძალის საჭირო ოპტიმალური დონის განსაზღვრისათვის, შევიძუშავე ეკონომიკური ანალოგი ფიზიკის ცნობილი დენის ძალის კანონის ($I=V/R$) შესაბამისად.

ლოგიკურად, ბაზრის კონკურენტების რაოდენობის ზრდის შემდეგ, იზრდება კონკურენციის ძალა, მაგრამ კონკურენტთა ძალიან დიდი რაოდენობის შემთხვევაში, ჩემი აზრით, მივიღებთ ეკონომიკური სტრუქტურების „მოკლე ჩართვისა“ და „გადახურების“ ეფექტს, შედეგად, ჭარბწარმოების ჰიპერინფლაციასა და კრიზისულ შოკს.

ჩვენ შევნიშნეთ, რომ მსოფლიო ეკონომიკას არ სჭირდება მხოლოდ უსასრულოდ დიდი რაოდენობის მცირე ბიზნესის სუბიექტების (ე.წ. ეკონომიკის „ჭიანჭველების“ კონკურენცია) ხელოვნური გარემო და მეტად აწყობს გულმოდგინე კონკურენტების ბუნებრივი კონკურენცია, სადაც ბაზრის ყველა მონაწილეს (არა მხოლოდ საშუალოსა თუ ყველაზე მცირეს, არამედ, ძალზე მასშტაბური ეფექტების გიგანტებსაც) აქვს საკუთარი ეფექტიანი კონკურენტული ბიზნესი.

უმსხვილესი მიმწოდებლის ზომისა და კონკურენციის ძალის უკუპროპორციული დამოკიდებულების მრუდის დაკავშირებამ ეფექტიანობის დონისა და საწარმოს ზომის დამოკიდებულების გრაფიკთან, შეიძლება მიგვიყვანოს კონკურენციის

სიმბლავრის რაციონალური დონის განსაზღვრამდე ყოველი კონკრეტული შემთხვევისათვის [7: 103].

მასალა და მეთოდები

ისტორიული მასალებისა და ეკონომიკური მეთოდებისა და ურთიერთობების განვითარების პროცესის ძალიან საინტერესო და, ჩემი აზრით, ზედმიწევნით ზუსტად განსაზღვრული ეტაპების ინტერპრეტაციის შემდეგ, რ. ფოგელი ასკვნის, რომ რეტრო და ამჟამინდელი ბიოსამედიცინო კვლევების გამოცდილება დღევანდელი საკითხებში, ცხოველთა პოპულაციების კვლევასთან ერთად, ბევრ ევოლუციონისტ ბიოლოგს უბიძგებს, რომ მზარდი ყურადღება მიაქცეს ადამიანის ე.წ. ბედნიერი დაბერების პროცესებს [2: 9]. ადამიანის ცხოვრების ამ მრავალფაქტორული კვლევის სასიკეთო გავლენით, ჩავატარე ნეიროეკონომიკური ხასიათის ლოგიკური ანალიზი, რომელმაც გვაჩვენა, რომ ადამიანი არც ისე ხშირად იქცევა ისე, როგორც უკეთესია ყველასათვის.

კრიტიკულ სიტუაციებში ბიზნესმენის გადაწყვეტილების გამოკვლეული მარტივი ყოველდღიური შემთხვევები მეტწილად უფრო ინსტინქტურ და ნაკლებად მიზანშეწონილ რეაქციებს ასახავს, როდესაც ბიზნესმენი კონკურენციის გამწვავებაზეც კი მიდის, როცა შეუძლია უფრო კომფორტულად იმოქმედოს. მაგალითად, თუ ადამიანები ყიდულობენ ფილმების ბილეთებს და აკეთებენ არჩევანს სავსე და ცარიელ დარბაზებს შორის, მეტი პოპულარობის სურვილის ინსტინქტი მათ აიძულებს შეუერთდნენ სავსე დარბაზის სიტუაციას. შედეგად, ვიღებთ ზედმეტად დამაბულ კონკურენციასა და ჰაერის დაბინძურებასთან დაკავშირებულ პრობლემებს გადაჭედილ კინოსასახლეში. ფაქტია, რომ ასეთ შემთხვევებში, გონივრული კონკურენციის დაცვა ძალზე საჭიროა მსოფლიო ეკონომიკის მომავალი ჯანსაღი პროცესების გონივრული რეგულირებისთვის.

ამერიკულ ბიზნესზე დაკვირვებამ, ასევე, გვაჩვენა, რომ ისეთი ეკონომიკურად ძალიან ძლიერი ქვეყანაც კი, როგორც ამერიკაა, ბრძნული საერთაშორისო ანტიმონოპოლიური სტრუქტურის გარეშე, მსოფლიო ეკონომიკის ახალ პირობებში, მხოლოდ ინტერნეტის საკუთარი შესაძლებლობებით, ვერ შეძლებს საერთაშორისო არაკეთილსინდისიერი ფარული მონოპოლიების განეიტრალებას.

არაკეთილსინდისიერი კონკურენცია არის ხანგრძლივი ომების, სიღარიბისა და ტერორიზმის მთავარი მოტივატორი [11], რაც საჭიროებს გადაუდებელ მასშტაბურ რეფორმებს, განსაკუთრებით მცირე განვითარებად ქვეყნებში და პრაქტიკამ

დაადასტურა, რომ მსხვილ ბიზნესმენებს, ასეთ დროს, შეუძლიათ იყვნენ გონიერი, ფრთხილი და დემოკრატიული რეფორმატორებიც.

შედეგები

მთავარ შედეგებად უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც ეკონომისტი, თავს მოვალედ ვთვლიდი და გამოვთქვამ კონცეპტუალურად დასაბუთებულ მოსაზრებებს მზარდ გლობალურ ეკონომიკაში სიღარიბის კრიტიკულად მაღალი 80%-იანი დონის დასაძლევად, ადამიანის გამდიდრების მორალურად გამართლებულ ეფექტურ ფორმებსა და, ლოგიკურად, კონკურენციის სამართლიანი საფუძვლებისათვის.

შეერთებული შტატების როლი მსოფლიო სიღარიბის შემცირებაში მართლაც ფასდაუდებელია და ჩემი მრავალი ნამუშევარი აღნიშნულს ეძღვნება.

ჩემი სამშობლო - საქართველო, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ხანგრძლივი ომების გამო, ერთ სულ მოსახლეზე მშპ-ს დონით, მსოფლიოში ყველაზე ჩამორჩენილ პოზიციაზე აღმოჩნდა და უღარიბესი სტატისტიკური ბაზის პირობებში, ხშირად, მხოლოდ საერთაშორისო თანამეგობრობა და პროფესიული ინტუიცია შველოდა ჩვენს კვლებსა და ყველა ჩვენთაგანს საერთოდ.

ეკონომიკური დამოუკიდებლობის დასაწყისში, წარუმატებლობის მთავარ მიზეზად ეკონომიკური პოლიტიკისა და კონკურენციის გაგების შესახებ არასათანადო გამოცდილება წარმოჩინდა, მაშინ, როცა კონკურენციისა და რეგულირების გარკვეული კომბინაციის სხვადასხვა მოდელი საუკეთესო სტაბილურ შედეგს იძლეოდა ისეთ მძლავრ ქვეყნებში, როგორებიცაა აშშ, გერმანია, ჩინეთი და ა.შ. [7: 3, 59, 91, 101].

ჩემი მსგავსი კომბინირებული-ქსელური რეგულირებით, პირველი შედეგები განსაკუთრებით შესამჩნევი გახდა აშშ-ში, როდესაც დაიწყო გადასახადების დათბობა მიმდინარე რეფორმითა და სახელმწიფო სუბსიდიებითა და შეკვეთებით ამ მართლაც დიდი დემოკრატიული ქვეყნის მაღალტექნოლოგიური კლასტერებისათვის (მაგალითად, სილიკონის ველზე), ევროკავშირის ეკონომიკურად განვითარებული ქვეყნების ე.წ. სოციალურ ბაზრებზე (გერმანია, შვედეთი, ბენილუქსის ქვეყნები), თავისუფალ რეგიონულ ზონებში (ჩინეთი), დაგეგმილი საბაზრო მექანიზმების ეფექტიანი შეხამებით (იაპონია), დიდი ბრიტანეთის ჯანდაცვის სფეროში და ა.შ. ჩვენ ცალსახად გვწამს, რომ ღმერთი და გენიალური სმიტის კონკურენციის უხილავი ხელი რეალურად არსებობენ, მაგრამ, ასევე დარწმუნებული ვართ, რომ ღმერთი არ

მოითხოვს ადამიანებისგან ხელეჩამოშვებულ ლოდინს - მწვავედ საჭიროა გონივრული მოქმედება.

დიდი დეპრესიის 30-იანი წლებიდან (მე-20 საუკუნე) და ომისშემდგომი გერმანიის რეფორმებიდან [10] დაწყებული, დებატები ადამ სმიტის კონკურსის ნეოკლასიკურ მომხრეებსა ("უხილავი ხელი") და კეინსიანური რეგულირების მომხრეებს შორის, უფრო და უფრო ჩვენს მწვავე ხდება. ზოგიერთმა საერთოდ უარყო ადამ სმიტის თეორია და დიპლომატიურად მომრიგებელი ახალი ნეოკლასიკური მოდელები სავალდებულო გახდა.

ადამ სმიტისა და დავით რიკარდოს გულწრფელი პატივისცემით, უნდა აღვნიშნო, რომ ისინი გენიალურად ხედავენ კონკურენციის „უხილავი ხელის“ ძალას, მაგრამ შექმნილი ღირებულების მათ მიერ შეფასებისას, მეტი აქცენტი კეთდება შრომის რაოდენობაზე და არა ხარისხზე, საჭირო მაქსიმალური პროდუქტიულობის მოთხოვნით. როგორც ვიცით, სმიტი წერს საქონლის რეალურ და ნომინალურ ფასზე, რომ, მაგალითად, თანაბარი რაოდენობის შრომის ყიდვა, შესაძლებელია, სხვადასხვა დროს თანაბარი რაოდენობის მარცვლეულით [13] და რიკარდოს შრომითი ღირებულების თეორიაც აზუსტებს, რომ საქონლის ღირებულება ან ნებისმიერი სხვა შესაბამისი რაოდენობა, რომელზედაც გაცვლა იქნება წარმოებული, დამოკიდებულია შრომის შეფარდებით ოდენობაზე, რაც პროდუქცია-მომსახურების შექმნისათვის არის აუცილებელი და არა როგორც მეტ-ნაკლებად კომპენსაციები, რომლებსაც სხვადასხვა შრომისათვის იხდიან [12].

რაოდენობრიობაზე აქცენტირების ნაცვლად, ვფიქრობთ, თანაბარძალოვანი მნიშვნელობა უნდა მიენიჭოს რაოდენობისა და ხარისხის კრიტერიუმებსა და, როგორც ატომში, რეგულირებისა და თვითრეგულირების ფაქტორებს. ჩვენს მიერ შემოთავაზებული "ფასების მაკრატელი", ამ ეტაპზე, ვფიქრობთ, გააქტიურებს რეგულირების გარკვეულ მექანიზმებს და ფასების შემცირების საშუალებასაც მისცემს მეწარმეებს.

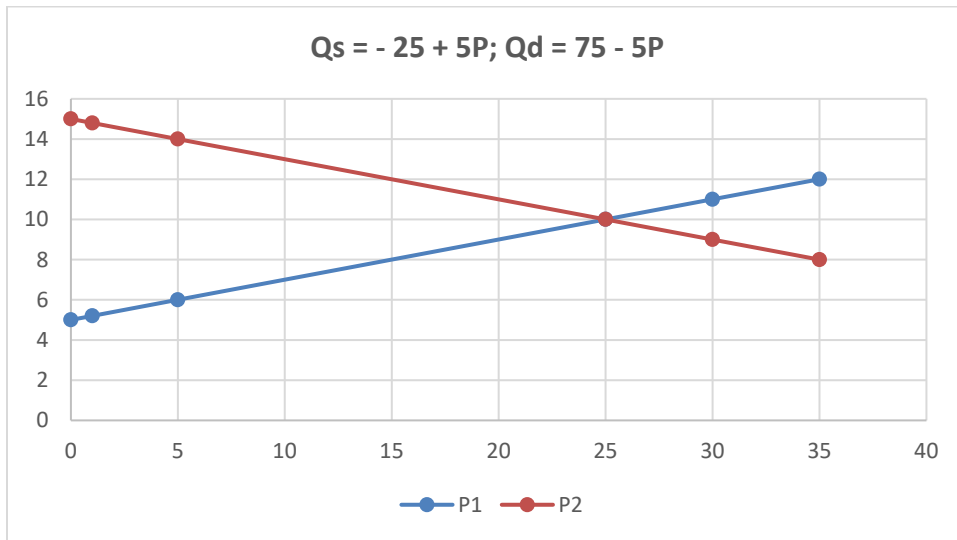
მაგალითად, თუ მულტივიტამინების კომპლექსის მინიმალური შესაძლო ფასი პანდემიისა და შეიარაღებული კონფლიქტების შემდეგ 5\$-ია და ამ კომპლექსისთვის საშუალო შესაძლებლობების მყიდველმა შეიძლება გადაიხადოს მაქსიმუმ 15\$, ჩემი გათვლებით, შესაძლებელია ავადოთ შესაბამისი მიწოდებისა და მოთხოვნის ფუნქციები, სადაც კონკურენტული საფასო წონასწორობა მყარდება მულტივიტამინის \$10-იან დონეზე ($-25+5P=75-5P$; შესაბამისად, $P=10$). მაგრამ, თუ ავადობის გამო, მულტივიტამინების საჭიროება 30 ერთეულამდე აიწევს (რასაც ფასად 9 დოლარის

დონე შეესაბამება), წონასწორული 25 ერთეულის ნაცვლად, სახელმწიფომ უნდა გამოიყენოს „ფასების მაკრატელის“ მექანიზმი და მეწარმეს დაუსუბსიდროს 2 დოლარი კომპლექსის ყოველ ერთეულზე:

$-25 + 5(9 + S) = 30$ და, გამომდინარე $S = 2$.

„ფასების მაკრატელის“ მარკეტინგული მაგალითი კონკურენტული ფასისა და საჭირო სახელმწიფო სუბსიდიის გაანგარიშებით, პოსტპანდემიური და ომისშემდგომი პერიოდებისათვის მულტივიტამინურ მრეწველობაში

P (ფასი)

Q (რაოდენობა)

დასკვნა

დიდად პატივცემულ დაინტერესებულ მკითხველს ემახსოვრება, რომ მრავალი მონოგრაფია და სხვადასხვა შრომა გამომიქვეყნებია კონკურენციის შესახებ [6; 7] და ამ ახალ კვლევაში ვეცადე წარმომედგინა მეტად კონკრეტული რეკომენდაციები რაციონალური კონკურენციისა და რეგულირების შესახებ. კონკურენტთა ჩემი "ოპტიმალური რაოდენობის" გარეშე, ნაცვლად ცნობილი "დიდი (უსასრულო) რაოდენობისა", ჩვენ, შეიძლება, უგუნურად დავანაწევროთ ეფექტიანი

კეთილსინდისიერი ადგილობრივი ბიზნესი და შევუქმნათ საუკეთესო პირობები გარე ფარულ მონოპოლიებს.

ვფიქრობ, ჩემმა 1019-მა გამოქვეყნებულმა პუბლიკაციამ აჩვენა [8], რომ ჩვენი მიზანი არ არის სმიტის კრიტიკა - ვფიქრობ, რომ ის ნამდვილად გენიოსი იყო თავისი ეპოქისთვის, მაგრამ, ბუნებრივია, ადამიანური შეცდომებით. ჩვენს სტრატეგიულ მიზანს ისევ და ისევ წარმოადგენს დავასრულოთ დამკვიდრებული გაგება სმიტის ეპოქიდან, ბორკის [1] და ჰერფინდალ-ჰირშმანის (HHI) [4] ხედვამდე, რომ, უპირველესად ყოვლისა, მწარმოებელი კონკურენტების ძალიან დიდი რაოდენობა (ასევე, მყიდველებისა ან გამყიდველების) განსაზღვრავს კონკურენციის სრულყოფილებას. როგორც ვიცით, HHI ითვალისწინებს ფირმების ზომებს, შესაბამისად, რაოდენობას ბაზრებზე და აღწევს მაქსიმუმ 10 000 ქულას, როდესაც მხოლოდ ერთი ფირმა შეიძლება აკონტროლებს მთელ ბაზარს [4].

ბაზრის კონკურენტუნარიანობის განსაზღვრამ მხოლოდ ჰერფინდალ-ჰირშმანის მეთოდოლოგიით, შეიძლება მცდარი შთაბეჭდილება შეგვიქმნას, რომ ბაზარი საუკეთესოდ ფუნქციონირებს. ბაზრების შესახებ ცრუ შთაბეჭდილებებმა კი, შეიძლება, ცრუ წარმოდგენები გამოიწვიოს სხვადასხვა პროგრესული ქვეყნის ყველაზე მნიშვნელოვანი დემოგრაფიული და პოლიტიკურ-თავდაცვითი შესაძლებლობების შესახებაც.

ზოგიერთი „ანტიმონოპოლიური“ ხელისუფლების ხელოვნურად გაჩაღებული „რბოლიდან“ (კონკურენტების დიდი რაოდენობისკენ) საფრთხეების აღმოსაფხვრელად, ინოვაციური ტექნოლოგიების მასტიმულირებელი პროგრესული მცირე, საშუალო და მსხვილი ბიზნესებისათვის, გამოვეყოფთ 5 პრიორიტეტულ პრინციპს ბაზრის კონკურენტულობის შეფასებაში:

1) ეკონომიკური ეფექტიანობა; 2) ბიზნესის კეთილსინდისიერება; 3) უმსხვილესი მიმწოდებლის დონე; 4) არარეალიზებული (ძირითადად უხარისხო) წარმოებისა და მომსახურების სტანდარტი; 5) კონკურენტების ოპტიმალური რაოდენობა. გლობალური ეკონომიკის საჭირო შედეგებს მხოლოდ განსხვავებული შეფასებები მოგვცემს, ინტეგრალური ინდექსების გამოყენებით.

გულწრფელი მადლიერება მეცნიერებაზე ორიენტირებულ დემოკრატიულ ამერიკას, რომელმაც ახლახან დაასრულა ზემოაღნიშნული ყველაზე ხანგრძლივი ომი ამ დიდი ქვეყნის ისტორიაში [11], მაგრამ ძალიან ცუდია, რომ პანდემიის შემდეგ, როცა ადამიანებს მეტი დასვენება, გამოჯანმრთელება (ძალების აღდგენა) და ცხოვრების ნორმალური ფასები უნდათ, ევროპაში ძალიან საშიში ომი დაიწყო.

ამასთანავე, გლობალურ ეკონომიკაში, მძიმე პანდემიური კრიზისის შემდეგ, მისანიშნებელია, რომ გაკოტრებული ფერმერები ცდილობენ სწრაფად გამდიდრდნენ ფასების გაზრდით. შედეგად, მათი პროდუქცია დიდხანს არ იყიდება და, ხშირ შემთხვევაში, ფუჭდება. შედეგად, სიღარიბე და შიმშილი იზრდება. ვფიქრობ, ასეთ ექსტრემალურ პირობებში, სახელმწიფომ უნდა გამოიყენოს ჩემს მიერ შეთავაზებული „ფასების მაკრატელის“ მექანიზმი, მოშიშმილე მოსახლეობისა და მეწარმეების ოპერატიული და კომპეტენტურად დასაბუთებული სუბსიდირებით.

ჩვენ ეკონომიურად აზროვნება უნდა ვისწავლოთ და არ უნდა დაველოდოთ, რომ ბაზარი ყველაფერს ჩვენს მაგივრად გააკეთებს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. Bork, Robert H. 1993. The Antitrust Paradox (second edition). New York: Free Press, also about it https://en.wikipedia.org/wiki/Perfect_competition
2. Fogel, Robert, W. 1999. "Catching Up with the Economy." American Economic Review, 89 (1): 1-21, <https://pubs.aeaweb.org/doi/pdfplus/10.1257/aer.89.1.1>
3. Herszenhorn, David M. 2013. Georgia Elects New President, but Real Power Will Rest with Next Premier. New York Times, <https://www.nytimes.com/2013/10/28/world/europe/georgia-elects-new-president-but-real-power-will-rest-with-next-premier.html?hp&r=0>
4. Herfindahl-Hirschman Index. Updated July 29, 2015. <https://www.justice.gov/atr/herfindahl-hirschman-index>
5. Keynes, J. M. 1936. The General Theory of Employment, Interest and Money. Palgrave Macmillan.
6. Lordkipanidze, Revaz. 2017. The Force of International Competition (For the Fundamentals of Business and Law). Nationally Parliamentary Library of Georgia. In English. <http://dspace.nplg.gov.ge/bitstream/1234/193397/1/TheForceOfInternationalCompetition.pdf>
7. Lordkipanidze, Revaz. 2018. Competition theory's "sensational" implicit defects and urgent regulations. Nationally Parliamentary Library of Georgia. In Georgian. <http://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/247873>
8. Lordkipanidze, Revaz. 2022. "General Issues for Economic Development and Theory of Competition in New Electronic World". - With invitation by Lambert Academic Publishing: 2022: 75, ISBN: 978-620-4-95546-9. DOI: [10.13140/RG.2.2.14232.88323](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.14232.88323)

9. Lordkipanidze, Revaz. 2022. Urgent recommendations for economic independence and raising living standards based on generalization of 1000 works. DOI: [10.13140/RG.2.2.16826.47048](https://doi.org/10.13140/RG.2.2.16826.47048) <https://dspace.nplg.gov.ge/handle/1234/378598>
10. Mierzejewski, Alfred C. 2004, About Ludwig Erhard, Essays in Economic and Business History, 22: 17–27, ISSN 0896-226X
<http://www.ebhsoc.org/journal/index.php/journal/article/view/70/66>
11. Remarks by President Biden on the End of the War in Afghanistan.
<https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/08/31/remarks-by-president-biden-on-the-end-of-the-war-in-afghanistan/>
12. Ricardo, David. 1817. On the Principles of Political Economy and Taxation.
Complete, fully searchable text at the Library of Economics and Liberty.
<http://www.econlib.org/library/Ricardo/ricP.html>
13. Smith, Adam. 1776. An inquiry into the nature and causes of the wealth of nations.
Complete, fully searchable text at the Library of Economics and Liberty.
<http://www.econlib.org/library/Smith/smWN.html>
14. Snower, Dennis J., and Steven J. Bosworth. 2016. "Identity-Driven Cooperation versus Competition." American Economic Review, 106 (5): 420-424.